

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет психології та соціальної роботи

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра загальної психології та психології розвитку особистості

(повна назва кафедри)

Дипломна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему:

«Зв'язок життєвих орієнтацій особистості та стратегій долаючої поведінки»

«Relationship between life orientations of the personality and strategies of coping behavior»

Виконала: студентка денної форми навчання

спеціальність 053 Психологія

Янковська Крістіна Всеволодівна

Керівник: к. психол.наук, доцент Чачко С.Л. _____

підпис

Рецензент: к. психол. наук, доцент ОНПУ Кримова Н.О

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ 4 від 26. 11.2020 р.

Завідувач кафедри

(підпис) Кіреєва З.О
(ППП)

Захищено на засіданні ЕК № _

протокол № _ від ____ 2020 р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою
ECTS, бали)

Голова ДЕК

(підпис) Псядло Е. М
(ППП)

Одеса – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ ЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ ТА СТРАТЕГІЙ ДОЛАЮЧОЇ ПОВЕДІНКИ	6
1.1. Поняття життєвих орієнтацій особистості у психолічній науці.....	6
1.2. Феномен долаючої поведінки в роботах зарубіжних та вітчизняних авторів.....	11
1.3. Життєві орієнтації особистості як один з основних факторів вибору долаючої поведінки.....	16
Висновки до першого розділу.....	21
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ ЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ ТА СТРАТЕГІЙ ДОЛАЮЧОЇ ПОВЕДІНКИ.....	22
Висновки до другого розділу	27
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ ЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ ТА СТРАТЕГІЙ ДОЛАЮЧОЇ ПОВЕДІНКИ.....	28
3.1 Результати еміричного дослідження стратегій долаючої поведінки.....	28
3.2 Результати еміричного дослідження життєвих орієнтацій особистості ...	31
3.3 Опис та аналіз результатів дослідження зв'язку життєвих орієнтацій особистості та стратегій долаючої поведінки	36
Висновки до третього розділу.....	94
ВИСНОВКИ.....	98
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	101
ДОДАТКИ.....	108

ВСТУП

Кожна людина в реаліях сучасного світу щодня піддається впливу стресових ситуацій. Висока конкуренція, швидкий ритм життя, випробування віковими кризами та окремими віхами долі, неймовірна кількість розрізненої інформації та обставини, що вимагають від людини складного вибору, оточують нас повсякчас. І цей список, звісно, далеко не повний.

Можливо, саме тому питання свідомого подолання стресу чи, іншими словами, долаючої поведінки, на даний момент, є одним з найбільш актуальних в психологічній науці, хоча й представляє собою порівняно нове поняття. Особливу увагу вчені приділяють факторам, що впливають на вибір особистістю певної копінг-стратегії, серед яких особливу роль, на нашу думку, відіграють життєві орієнтації, яким віддається перевага.

Вивчення даного питання дає змогу не тільки розширити теоретичні пізнання психологів у даному питанні, але й застосувати їх у практичних цілях. Наприклад, це може широко використовуватись у педагогічній, екстремальній, юридичній, клінічній та організаційній психології. Актуальність та практичне значення цього дослідження також полягає у необхідності пояснення детермінант вибору певних копінг-стратегій з різними життєвими орієнтаціями і можливого прогнозування способів реагування людини на стрес під час психотерапевтичного чи консультативного процесів, що значно полегшить роботу психолога. Не менш важливим є також питання розкриття причин деструктивних копінг-стратегій з точки зору її цінностей і можливу перебудову даної моделі поведінки у більш конструктивне русло.

Серед вчених, які займалися розробкою цієї теми можна виділити М.Рокича, С.Рубінштейна, Р.Б.Перрі, Дж. Дьюї, А.Мейнонга та К.І.Льюїса, М. Шелер та Н. Гартман. Серед українських психологів значний вклад у вивчення даної теми зробили Н.В. Родіна, В.І. Подшивалкіна, Б.В. Бірон, С.Д. Максименко, Т.С. Титаренко, О.О. Назаров. Проте єдина теорія, що відповідала б на всі запитання, не розроблена і досі.

Мета – теоретично вивчити та емпірично дослідити особливості життєвих орієнтацій особистості в залежності від стратегій долаючої поведінки.

Для досягнення мети необхідно вирішити кілька **завдань**:

1. Розглянути поняття життєвих орієнтацій як один з центральних компонентів психологічної структури особистості.
2. Розкрити феномен долаючої поведінки з точки зору наявних теоретичних поглядів у психології.
3. Проаналізувати особливості життєвих орієнтацій особистості в залежності від стратегій долаючої поведінки.

Об'єкт – життєві орієнтації особистості.

Предмет - особливості життєвих орієнтацій особистості в залежності від стратегій долаючої поведінки.

Методи дослідження:

Теоретичні методи: теоретичний аналіз наукової літератури із систематизацією та зіставленням різних поглядів на досліджувану проблему.

Емпіричні методи: спостереження, тестування. З метою діагностування долаючої поведінки нами був застосований адаптований варіант методики SOPE К. Карвера, М. Шейера і Дж. Вейнтрауба - опитувальник з подолання стресу авторства Є.І. Рассказової, Т.О. Гордєєвої і Є.М. Осіна. Для аналізу ціннісної сфери особистості використовувалися два опитувальники: адаптовану версію тесту «Мета в житті» Джеймса Крамбо й Леонарда Махолика, а саме, тест сенс-життєвих орієнтацій Д.О. Леонт'єва та морфологічний тест життєвих цінностей В.Ф.Сопова й Л.В. Карпушиної.

Організація і база проведення емпіричної роботи: з метою виявлення особливостей життєвих орієнтацій особистості в залежності від стратегій долаючої поведінки нами було обстежено 50 студентів факультету психології та соціальної роботи Одеського національного університету імені І.І.Мечникова.

Структура роботи: вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список першоджерел та додатки. Загальний обсяг роботи 113 сторінок, з них основного тексту - 100 сторінок, таблиць – 13, рисунків - 4, список використаних джерел містить 71 найменування.

ВИСНОВКИ

Психічне життя кожної людини багатопланове та унікальне, а один з факторів, що, в значній мірі, формує та регулює його, - життєві орієнтації особистості. Саме в них акумулюється увесь отриманий досвід, створюється світогляд та налаштовується поведінка, і саме вони впливають на нас в ситуації стресу чи не найбільше. В залежності від наявної картини світу, що й представляють собою життєві орієнтації, людина свідомо обирає копінг – стратегію та бореться з проблемою. При написанні дипломної роботи ми проаналізували даний феномен, вирішивши для цього наступні завдання.

Проаналізовано поняття життєвих орієнтацій у контексті його історичного розвитку, починаючи з античності. На даний момент існує два підходи, пояснюючих дане явище: загальнопсихологічний та соціально-психологічний. Загалом, життєві орієнтації можна охарактеризувати як складний соціально-психологічний феномен, що характеризує спрямованість і зміст активності особистості, є складовою частиною системи відношень особистості, визначає загальний підхід людини до світу, до себе, та надає зміст і напрямок особистісним позиціям, поведінці, вчинкам.

Розкрито феномен долаючої поведінки з точки зору існуючих теоретичних поглядів, згідно з класифікацією Н.В. Родіної. Серед їх різноманіття можна виділити кілька груп концепцій: трансакційну теорію; когнітивно-мотиваційно-міжособистісну теорію; теорію атрибуції мотивації й емоцій; ресурсні теорії; проактивні теорії.

Емпірично досліджено та доведено зв'язок життєвих орієнтацій особистості та стратегій долаючої поведінки. Встановлено вплив таких життєвих орієнтацій, як духовне вдоволення та матеріальне положення на копінг- стратегію позитивного переформулювання. Відмічено для людей з даною стратегією високий та середній рівні осмисленості життя, інтересу до нього, результативності та мети, локусу контролю життя та Я. Зафіксовано середній рівень локусу контролю життя, тенденцію у людей зі стратегією ухилення від проблем у думках до низького рівня загальної осмисленості

життя, його процесу, результативності та мети, а також локусу контролю Я. Крім того, для людей, що обирали концентрацію на емоціях, характерними є високий рівень осмисленості життя його процесу та локусу контролю Я, середній рівень мети та локусу контролю життя. Також слід зазначити, що люди з домінуючою стратегією пошуку інструментальної соціальної підтримки за основну вибирали орієнтацію на матеріальне положення. Виявлено високий та середній рівні осмисленості, процесу та результативності життя, а також локусу контролю Я та життя, крім того, середній рівень мети у людей зі стратегією пошуку інструментальної соціальної підтримки. Підтверджено зв'язок копінг- стратегії активного подолання та матеріального положення, а також наявність у людей з цим копінгом високого та середнього рівнів загальної осмисленості життя, його результативності, мети, локусу контролю Я та життя, а також високий рівень інтересу до життя та його протікання. Для стратегії заперечення зафіксовані високий рівень загальної осмисленості життя, його процесу, мети та локусу контролю Я, а ще середній рівень локусу контролю життя та його результативності. Встановлено існування зв'язку гумору, як стратегії подолання, й орієнтації на духовне вдоволення, крім того, високий та середній рівні локусу контролю Я та життя, процесу та результативності та високий рівень загальної осмисленості життя та мети. Знайдений зв'язок стратегії пошуку емоційної соціальної підтримки та орієнтації на матеріальне положення. Крім того, для особистостей, що вибирають цю стратегію, виявлено високий та середній рівні загальної осмисленості життя, інтересу до нього, його результативності та локусу контролю Я й життя, а також середній рівень мети. Для допінгів планування, прийняття та використання заспокійливих характерною є орієнтація на матеріальне положення. Також для стратегії прийняття характерним є середній рівень загальної осмисленості життя, мети, локусу контролю Я та життя, а його процес та результативність – високий. Встановлено, що для особистостей, які активно використовують копінг планування притаманний високий та середній рівень

осмисленості життя, мети, його результативності та інтересу до нього, також локусу контролю Я та життя.

Загалом, можна зробити висновок, що обрані людиною життєві цінності мають прямий зв'язок з використання тих чи інших копінг-стратегій для подолання стресу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Абрамов В.В. Теоретико – методологічні підходи до дослідження копінг поведінки/ В.В.Абрамов// Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки, - 2013. - №4 (21). – С 108-114.
2. Анциферова Л.И. Личность в трудных жизненных условиях: переосмысление, преобразование ситуаций и психологическая защита / Л.И. Анциферова // Психологический журнал. - 1999. - Т.15, №1. - С. 3–19.
3. Бірон Б. В. Проактивне подолання стресових ситуацій особистістю : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Б. В. Бірон; Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. – О. - 2015. – 22 с.
4. Бодров В.А. Проблема преодоления стресса. «COPING STRESS» и теоретические подходы к его изучению / В.А. Бодров // Психол. журнал. - 2006. - Т. 27. - № 1. - С. 122-133.
5. Бодров В.А. Психологический стресс: развитие учения и современное состояние проблемы/В.А.Бодров.- М.: Просвещение, 2005.- 95с.
6. Большой психологический словарь / Б. Мещеряков ; сост. и общ. ред. Б.Мещерякова, В.Зинченко. - СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. - 684 с.
7. Варій М. И. Психологія особистості: [навч.посіб.] / М.И.Варій. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 592 с.
8. Василенко М.М. Сучасні напрями психологічних досліджень копінг-стратегій. Проблеми загальної та педагогічної психології. 2009. Т.ХІ. частина 7. С. 95-107
9. Василюк Ф.Е. Психология переживания (Анализ преодоления критических ситуаций) / Ф.Е. Василюк.— М.: Изд. Моск. ун-та,2002.- 200 с
10. Вассерман Л.И. Совладание со стрессом: теория и психодиагностика /Л.И. Вассерман, В.А. Абабков, Е.А. Трифонова. – СПб.: Речь, 2010 – 192с.
11. Вдовиченко А. В. Особливості копінг – поведінки особистості у життєвих та професійних ситуаціях [Електронний ресурс] / А. В. Вдовиченко

// Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Психологічні науки. - 2013. - Вип. 114. - С. 17-20. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPH_2013_114_6

12. Вебер М. Основные социологические понятия // Вебер М. Избранные произведения. М.: Прогресс, 1990.

13. Выготский Л.С. Психология / Л.С.Выготский. –Москва: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. –1008с.

14. Грановская Р.М. Система психологической защиты и копинг-стратегии / Р.М. Грановская // Психология совладающего поведения : материалы Междунар.науч.-практ. конф. / отв. ред.: Е. А . Сергиенко, Т. Л. Крюкова. – Кострома : КГУ им. Н. А . Некрасова, 2007. – С. 26-28.

15. Дідух М.М. Конструктивна копінг-поведінка слідчих національної поліції України у психологічно напружених ситуаціях: дис. ... канд.психол наук: 19.00.06/ Дідух Марина Миколаївна.- К., 2018 – 225с.

16. Добриніна В. Ціннісні орієнтації учнів та студентської молоді / В. Добриніна, Т. Кухтевіч // Almamater. – 2003. – №2. – С. 13-15.

17. Дюркгейм Э. Ценностные и „реальные” суждения / Э. Дюркгейм // Социология. М.,1995. – С. 290–307

18. Здравомыслов А. Г. Потребности. Интересы. Ценности. / А. Г. Здравомыслов – М.:Политиздат, 1986. – 223 с.

19. Исаева Е. Р. Копинг-механизмы в системе приспособительного поведения больных шизофренией : дис. ... канд. психол. наук / Е. Р. Исаева. – СПб., 1999. – 140 с

20. Исаева Е. Р. Копинг-поведение и психологическая защита личности в условиях здоровья и болезни. – СПб.:СПбГМУ, 2009. – 136 с.

21. Истошин І.Ю. Ціннісні орієнтації в особистісній системі регуляції поведінки // Психологічні механізми регуляції соціальної поведінки . - М. : Наука. - 1979 . - С.252 -267

22. Капцов А.В. Карпушина Л.В. Тест личностных ценностей: Руководство по применению. 3-е издание, доп. Самара: ИПК «Содружество», 2010. 40 с.
23. Китаев-Смык Л. А. Психология стресса / Л.А. Китаев-Смык. - М.: Наука, 2000. – 168 с.
24. Климов Е.А. Общечеловеческие ценности глазами психолога-профессиоведа / Е.А.Климов // Психол. журнал. –1993. –Т.14, №4. –С.130–136
25. Коберник Л. О. Роль та місце ціннісних орієнтацій у формуванні особистості. Наука і освіта // Науковопрактичний журнал південного наукового центру АПН України. 2008. № 4-5. С. 28–33.
26. Коваленко А.Б. Дослідження копінг-поведінки: Тенденції та перспективи / А.Б. Коваленко, Н.В. Родіна // Наука і освіта. – 2011. - №9.- С. 110-113
27. Коваленко А.Б. Особистісний потенціал в опануванні важких життєвих ситуацій: проактивна взаємодія з середовищем / А.Б. Коваленко, Н.В. Родіна // Вісник Одеського національного університету. - 2010. – №.14 (17). - С.54-65.
28. Коржова Е.Ю. Психология жизненных ориентаций человека. – СПб.: Изд-во РХГА, 2006. – 384 с.
29. Крюкова Т. Л. Возрастные и кросскультурные различия в стратегиях совладающего поведения / Т.Л. Крюкова // Психологический журнал. – 2005. - № 2. - С. 5-15.
30. Крюкова Т. Л. Человек как субъект совладания // Психология совладающего поведения : материалы Междунар. науч.-практ. конф. / отв. ред.: Е. А . Сергиенко, Т. Л. Крюкова. – Кострома : КГУ им. Н. А . Некрасова, 2007. – С. 41-44.
31. Крюкова Т.Л. Психология совладающего поведения / Т.Л. Крюкова. – Кострома КГУ им. Н.А. Некрасова, 2010. – 296 с

32. Лазурский, А. Ф. А. Ф. Лазурский. Избранные труды по общей психологии. К учению о психической активности. Программа исследования личности / А.Ф. Лазурский. - М.: Алетейя, 2001. - 192 с.
33. Леонтьев Д.А. Методика изучения ценностных ориентаций/Д.А.Леонтьев. –Москва: Смысл, 1992. –17с
34. Леонтьев Д.А. Тест смысложизненных ориентаций (СЖО) /Д.А.Леонтьев. –Москва: Смысл, 1992. –16с.
35. Леонтьев Д.А. Ценность как междисциплинарное понятие: опыт многомерной реконструкции / Д.А.Леонтьев // Вопросы философии. –1996. – №4. –С.15–26.
36. Лотце Г. Микрокосм / Г.Лотце–Минск: БелЭн, 2006. –С.266–413.
37. Мак-Вильямс Н. М Психоаналитическая диагностика: Понимание структуры личности в клиническом процессе / Н.М. Мак-Вильямс. - М.: Класс, 1999. - 480с.
38. Маклаков А.Г. Общая психология. – СПб.: Питер, 2001. – 592 с.
39. Максименко С. Д. Загальна психологія. Підручник / С. Д. Максименко. - М.:«Рефл-бук», 2004. - 528 с.
40. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості / С.Д. Максименко. - К.: КММ, 2006. - 240 с.
41. Моросанова В.И., Аронова Е.А. Самоосознание и саморегуляция поведения. – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2007. – 213с.
42. Нартова-Бочавер С.К. "Coping behavior" в системе понятий психологии личности / С.К. Нартова-Бочавер // Психологический журнал. – 2001. - Т. 18, № 5. - С. 20–30.
43. Носенко Е.Л. Сучасні напрямки зарубіжної психології: психологія особистості: підручник / Е.Л. Носенко, І.Ф. Аршава. – Д.: ДНУ. – 2010. – 264с.
44. Парсонс,Т. Система современных обществ / Т.Парсонс. –М. : Аспект Пресс, 1998. –266с.

45. Парыгин Б.Д. Социальная психология: Учеб. Пособие/ Б.Д. Парыгин. - СПб.:СПбГУП, 2003. - 616 с.
46. Петрушенко В. Л. Філософія: підручник / В. Л. Петрушенко. –4-те вид., випр. і доп. –Львів: Магнолія, 2006. –504
47. Подшивалкина В.И. Социальные технологии: проблемы методологии и практики/ В.И. Подшивалкина. - Кишинев, 1997. - 352с.
48. Подшивалкіна В. І. Потенціал особистості та тенденції його реалізації в умовах трансформаційних змін у суспільстві : колект. моногр. / В. І. Подшивалкіна, А. А. Бефані, О. В. Яремчук, Л. Н. Акімова, Р. М. Свінаренко; ред.: В. І. Подшивалкіна. - О. : Фенікс, 2011. - 380 с.
49. Райгородский Д.Я. Практична психодіагностика. Методики і тести. Навчальний посібник. - Самара : Изд. Дім « БАХРАХ - М» , 2002 . - 672с .
50. Рассказова Е.И., Гордеева Т.О. Копинг-стратегии в структуре личностного потенциала // Личностный потенциал: Структура и диагностика / Под ред. Д.А. Леонтьева. М.: Смысл, 2011.С. 267–299
51. Родина Н.В. К проблеме соотношения понятий «Копинг – стратегии» и «Защитные механизмы» / Н.В. Родина // Актуальні проблеми соціології, психології та педагогіки. - 2006. – С. 98-104.
52. Родина Н.В. Психодинамический подход к анализу совладающего поведения студентов в период предэкзаменационного стресса / Н.В. Родина // Наукові записки інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України. - 2006. – №.30. - С. 214-222.
53. Родіна Н.В. Ієрархічна модель структури копінг-поведінки / Н.В. Родіна // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: зб. наук. пр. / Київ, нац. ун-т ім. Тараса Шевченка ; редкол.: В.І. Судаков (та ін.).-К. : Логос, 2011. – Т. 1. - С. 120-129.
54. Родіна Н.В. Класифікація осіб, що долають важкі життєві ситуації. Ієрархічна модель /Н.В. Родіна//Науковий вісник

Південноукраїнського національного педагогічного університету. – 2010. - № 3-4. – С. 145-156.

55. Родіна Н.В. Особистісні характеристики як ресурси долаючої поведінки. Огляд деяких сучасних теорій копінгу / Н.В. Родіна // Проблеми сучасної психології. – 2010. - № 7. - С. 608-633.

56. Родіна Н.В. Психологія копінг-поведінки: системне моделювання: монографія / Н.В. Родіна. – Одеса: видавець Букаєв В.В., 2011. – 364 с

57. Родіна Н.В. Роль проактивного копінгу в подоланні особистістю життєвої кризи / Н.В. Родіна, Б.В. Бірон / Вісник Одеського національного університету. – 2011. - Т. 16, В. 17. – С. 68-79.

58. Романець В.А. Історія психології ХІХ – початок ХХ століття : [навч.посіб.] / В.А. Романець. – К.: Либідь, 2006. – 830с.

59. Романюк Л. В. Психологічні чинники розвитку ціннісних орієнтацій студентської молоді: Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.01. / Л. В. Романюк. — К., 2004. — 21 с.

60. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии в 2-х томах. / С. Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1989. – Т. 2. – 328 с.

61. Самара О. Е. Гендерные особенности копинг-стратегий у работников МЧС / О.Е. Самара // Медицинська психологія. – 2009. - № 2–3. - С. 115-119

62. Селье Г. Стресс без дистресса/ Г.Селье. - М.: .: Книга по Требованию - 2001.-336с.

63. Семенов В.Є. Ціннісні орієнтації сучасної молоді / В.Є. Семенов // Соціол. дослідж. – 2007. – № 4. – С. 37-43.

64. Сергеєнкова О. Загальна психологія/Сергеєнкова О., Столярчук О., Коханова О., Пасека О. – К: Центр навчальної літератури, 2012. - 296 с.

65. Сидоренко Е.В. Методы математической обработки в психологии/ Е.В.Сидоренко. — СПб.: ОО «Речь», 2000. — 350 с.

66. Склень О. І. Психологічні особливості поведінкових стратегій подолання стресу в професійній діяльності працівників пожежнорятувальних підрозділів МНС України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук : спец. 19.00.09 “Психологія діяльності в особливих умовах” / О.І. Склень. – Харків, 2008. - 24с.

67. Титаренко Т.М. Психологія життєвої кризи / Відп. ред. Т.М. Титаренко. - К.: Агропромвидав України, 1999. - 348 с.

68. Тюріна В.О. Ціннісні орієнтації / В.О. Тюріна. – К. : ТОВ “Міжнар. Фін. Агенція”. – 1998. – 30 с.

69. Хьелл Л. Теории личности/Л.Хьелл, Д.Зиглер– 3 изд. –СПб.: Питер, 2008.- 607с.

70. Чачко С.Л., Кузьмич К.О. Гендерні особливості самореалізації особистості студента // Гендерна конструкція соціуму: історія і сучасність. Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції (Одеса, 15-16 травня 2019 р.). – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова, 2019. – С. 136-139.

71. Ядов В. А. О диспозиционной регуляции социального поведения личности / В. А.Ядов // Методологические проблемы социальной психологии. – М., 1975. – С. 89–105.